

De Participatiesamenleving

De alumnikringen van andragologen, antropologen, sociaal geografen & planologen en sociologen hebben besloten een gezamenlijk programma aan te bieden over het thema *De Participatiesamenleving*. Zoals geldt voor elk groot maatschappelijk thema is het zinvol daar vanuit verschillende disciplines naar te kijken, elk met een eigen invalshoek. De participatiesamenleving is de noemer waaronder de huidige regering een groot aantal beleidsmaatregelen introduceert die enerzijds tot doel hebben 'vet' van de verzorgingsstaat weg te snijden en financiering van noodzakelijk geachte voorzieningen duurzaam veilig te stellen en anderzijds burgers actiever te maken in het oplossen van persoonlijke en collectieve problemen, door hun maatschappelijke participatie te vergroten. Dat vergt omverwerping van heilige huisjes van uiteenlopende groepen (b.v. rond pensioenleeftijd, hypotheekrenteaftrek, bijstand, ouderenzorg) en maakt gebruik van allerlei argumenten om ingrijpende maatregelen politiek en bestuurlijk aanvaardbaar te maken. Dat is voor ons de reden om de eerste lezing (gemeenschappelijk voor de vier kringen) te laten gaan over de *Ideologie van de participatiesamenleving*. Professor Gabriël van den Brink zal in zijn voordracht aandacht besteden aan de inhoud van de argumentatie en de dilemma's van en contradicties in de beleidsmaatregelen. In het tweede uur worden twee lezingen aangeboden. Voor de kringen van antropologen en sociologen volgt een lezing van Professor Sjaak van der Geest, met als titel *De participatie-samenleving vanuit antropologisch perspectief: Verwarring rond reciprociteit en zelfstandigheid*. Voor de kring van andragologen spreekt Dr. Cor van Dijkum over het onderwerp *Praktijkonderzoek als proces van co-creatie tussen onderzoekers en redzame burgers*.

DE SPREKERS

Prof.dr. G.J.M. van den Brink
Tilburgse School voor Politiek en Bestuur (TSPB), Universiteit van Tilburg

Prof.dr. S. van der Geest,
Medische Antropologie
Afdeling Sociologie en Antropologie, Universiteit van Amsterdam

Dr. C. van Dijkum
Onderzoeker van en auteur over nieuwe methodologie van onderzoek
Universiteit Utrecht

Gabriël van den Brink

Cor van Dijkum

Sjaak van der Geest

De participatie-samenleving vanuit antropologisch perspectief: verwarring rond reciprociteit en zelfstandigheid

door Sjaak van der Geest

De lancering van het begrip 'participatie-samenleving' suggereert dat we tot voor kort niet participeerden in de samenleving, maar dat is natuurlijk onzin. 'Samenleven' en 'participeren' zijn immers synoniemen. 'Participatie-samenleving' is dus dubbel-op, een misleidend pleonasme.

Toch kan de ene samenleving participatiever zijn dan de andere. Om meer helderheid te scheppen in de verwarring rond de nieuwe slogan van de huidige regering zal ik me verdiepen in het begrip 'reciprociteit' en hoe dat al of niet tot zorg voor elkaar kan leiden. Ik zal dat doen middels een vergelijking tussen zorg voor ouderen in Ghana en in Nederland.

Het streven om 'quitte' te staan met anderen vormt de basis van onze maatschappij.

Als we niet quitte stonden zou dat ons gevoel van onafhankelijkheid, onze hoogste culturele waarde, aantasten. Niemand wil bij anderen in de schuld staan;

De verzorgingsstaat heeft het reciprociteitssysteem echter gecompliceerd en minder doorzichtig gemaakt. De staat vormde een derde partij die meespeelde en 'corrigeerde' wat fout dreigde te gaan. Zij dwong reciprociteit af door belasting te innen en zorg te betalen. Zij reguleerde diensten en middelen voor burgers die - vaak als gevolg van het reciprociteitsbeginsel - zonder kwamen te zitten.

Moet en kan dat veranderen in de participatie-samenleving? En kunnen we iets leren van het Ghanese systeem, waar de staat zich nauwelijks bekommert om de ouderen?

Praktijkonderzoek als proces van co-creatie tussen onderzoekers en redzame burgers

door Cor van Dijkum

De participatiesamenleving wil zelfredzame burgers. Maar niemand is geheel onafhankelijk van anderen. Zelfredzaamheid betekent dan ook samen met anderen het eigen leven vormgeven. Om je gezondheid te bewaren ben je soms afhankelijk van medische zorg. Hulpverleners baseren hun vermogen om hulp te verlenen onder andere op de kennis van de medische wetenschap. Dan wil een zelfredzame burger graag weten wat die kennis waard is. Men vertrouwt niet meer geheel op de medische autoriteiten. Patiënten informeren zich over de resultaten van medisch onderzoek. Patiëntenorganisaties vragen om navolgbaar (evidence based) onderzoek en willen meepraten over onderzoek.

Dat stelt onderzoekers voor een uitdaging. Behalve hulpverleners bemoeien zich nu ook patiënten met hun onderzoek. Sommige onderzoekers zien dat als voordeel. Kennis en ervaring van patiënten van binnenuit geven soms waardevolle aanknopingspunten voor nieuwe kennis. Patiënten komen met verrassende hypothesen die een aanvulling zijn op de medische kennis en uiteindelijk wetenschappelijk juist blijken te zijn. Bovendien hebben die patiënten zich ook aardig op de hoogte gesteld van de aanpak van onderzoek.

Voor een aantal (praktijk)onderzoekers geeft dat aanleiding tot een nieuw paradigma. Patiënten en hulpverleners zijn medeonderzoekers, die samen met onderzoekers een onderzoeksteam kunnen vormen waarbij de onderzoekers met behulp van hun theoretische en methodologische kennis het onderzoek regisseren. Onderzoek is op die manier een proces van co-creatie tussen onderzoekers en zelfredzame burgers aan het worden. Dat hoort ook bij onze participatiesamenleving.